ASIANTUNTIJALAUSUNTO
Digirauha ry
Riikka Ihamuotila
2.5.2025

EDUSKUNNAN SUURI VALIOKUNTA

Pyydetty asiantuntijalausuntoa: U 69/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan ehkäisyä ja torjuntaa koskevista säännöistä (COM(2022)

Digirauha ry kiittää mahdollisuudesta antaa asiassa lausunto.

LAUSUNTO

Komission CSAM-ehdotusta on puitu vilkkaasti suomalaisessa lehdistössä ja siihen liittyviä asiantuntijalausuntoja on toimitettu lukuisia eduskunnan eri valiokunnille. Näistä monet ovat asettuneet kahden ennakkoasetelman väliin: Tarve lastensuojelulle lainsäädännöllisesti on huutava, mutta myös oikeus yksityisyydensuojaan ja viestisalaisuuteen olisi huomioitava. Tämä on haastava yhtälö ratkaistavaksi, mutta ei varmasti ylitsepääsemätön.

Me emme Digirauhassa ole viestisalauksen purkamisen asiantuntijoita, asiantuntemuksemme painottuu lasten kohtaamaan vahinkoon ja vaaraan digitaalisilla alustoilla. Komission ehdotus on erinomainen askel lasten suojelemiseen näillä alustoilla, mutta ehdotuksesta on jäänyt huomioimatta merkittävä ennaltaehkäisevä osuus: toimenpiteet, joilla voitaisiin tehokkaasti suojella lapsia ylipäänsä CSA-materiaalin uhriksi joutumiselta ja myös kysymys palveluntarjoajien yritysvastuusta.

CSAM SUOMALAISISSA TILASTOISSA

Lähteenämme ovat vuoden 2024 vuosiraportit seuraavilta tahoilta: Suojellaan lapsia ry, Pelastakaa lapset ry (Nettivihje) ja Someturva Oy. Näihin vuosiraportteihin kootut tilastot kertovat tilanteesta Suomessa seuraavaa:

Ongelman mittakaava on järkyttävä jo vain Suomessa.[1] Pelastakaa lapset ry:n Nettivihje todensi vuonna 2024 yli 400 000 kuvaa tai videota, jotka sisälsivät lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia. Ja tämä on siis vain yhden lapsia suojelevan järjestön Suomessa todistama lapseen kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa sisältävä materiaali.

Huomattava osa CSAM:iin johtavista yhteydenotoista toteutuu sosiaalisen median ja pelialustojen kautta.[2] CSAM:ia etsivistä yli 70 % tavoittelee uhrejaan some- tai pelialustojen kautta.

[1] https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/preliminary-research-csam-on-surface-web
[2] https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/preliminary-research-csam-on-surface-web

Valtaosa CSAM-uhreista on alle 14-vuotiaita.[3] Pelastakaa lapset ry:n Nettivihjeen todistamissa CSAM-kuvissa/videoissa mukana olevista lapsista 85 % oli 3-13-vuotiaita. Sama kuva ikäjakaumasta on Someturvalla: alakouluikäisten heille ilmoittamista rikostapauksista lähes puolet (46 %) oli lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Someturvan avunpyytäjien mediaani-ikä vuonna 2024 oli 12-vuotta.[4]

Pelastakaa lapset ry:n Nettivihjeen mukaan heille raportoidusta CSAMista 94 % oli lapsen itse itsestään ottamaa (self-generated CSAM). Kyseessä on tällöin kuva tai video, jossa lapsi esimerkiksi tekee itselleen seksuaalisia tekoja kameran edessä. Kuvassa tai videossa ei näy väkivallan tekijää, mutta tämä saattaa olla läsnä puhelimen tai muun laitteen välityksellä ja ohjata lasta toimimaan tietyllä tavalla. Taustalla voi olla lapsen pakottamista, manipuloimista tai kiristämistä. Lapselle saatetaan myös tarjota palkkiota kuvista tai videoista. Tekijä tallentaa videopuhelun (mahdollisesti lapsen tietämättä) ja levittää materiaalin verkkoon. Joskus materiaali on otettu lapsen tai nuoren suostumuksellisessa suhteessa saman ikäisen henkilön kanssa, mutta materiaali on vuotanut vahingossa ulkopuolisille tai kuvan vastaanottaja on tarkoituksella levittänyt sitä eteenpäin.

Yllä todetut luvut kertovat tarinaa tuhansien lasten elämää pysyvästi muuttaneista tapahtumista ja henkilökohtaisista tragedioista. Luvut osoittavat huutavan tarpeen nopeille ja vaikuttaville teoille lasten suojelemiseksi some- ja pelialustoilla sekä pornosivustoilla. Mikäli EU-lainsäädäntö ei etene tarpeeksi tehokkaasti, on suomalaisella lainsäätäjällä vastuu ryhtyä toimiin.

YRITYSVASTUU - IÄN TODENTAMINEN

Yllä olevia lasten ikiä harkitessa huomio kiinnittyy tosiasiaan, että suurin osa Suomessa CSAM:issa kuvatuista lapsista olisi saattanut säästyä uhriksi joutumiselta, mikäli erityisesti sosiaalisen median alustat toimisivat vastuullisemmin. CSAM:ssa esiintyvistä lapsista suurin osa on alle sen ikärajan, jonka somealustat ovat pääsääntöisesti asettaneet alustojen käytölle: 13-vuotta. Ylläkuvatunlaiset tilastot toistuvat maailmanlaajuisesti, mutta silti palvelutarjoajat yhä edelleen täydellisesti laiminlyövät iän tarkastamisen käyttäjiltään.

Painotettava on myös, että Suomessa somealustojen nyt asettama 13-vuoden ikäraja liittyy Tietosuoja-asetuksen kriteereihin, ei lasten edun mukaiseen harkintaan. Suomalaiset lasten kehityksen asiantuntijat eivät suosittele nykyisen kaltaista sosiaalista mediaa alle 16-vuotiaille, sillä tätä nuorempien lasten kehitystaso ei kykene tarvittavissa määrin arvioimaan riskejä, joita nykysome sisältää eikä myöskään harkitsemaan riittävällä taidolla omaa toimintaansa somen pyörteissä.[5] Yllä olevat tilastot todistavat tätä karulla tavalla.

---

[3] https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2025/03/nettivihje_vuosiraportti_2024.pdf

[4] https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/files.someturva.fi/someturvan-vuosiraportti-2024.pdf?mc_cid=bb8da5fb58&mc_eid=9386c34e4e

[5] https://www.aivoliitto.fi/kansallinenaivoterveysohjelma/ikaryhmat/lasten-ja-nuorten-aivoterveys/kansalliset suositukset/

YRITYSVASTUU - KORKEARISKISEN ALUSTAN SULKEMINEN

Ottaen huomioon, että erityisesti sosiaalisen median alustat ovat täysin tietoisia suunnattomista määristä CSA-materiaalia, joita heidän alustoillaan liikkuu, ei ole liioiteltua todeta, että nämä yritykset mahdollistavat lasten metsästyksen seksuaalisiin tarkoituksiin. Samaan lopputulemaan ovat tulleet Iso-Britannian korkeimmat poliisiviranomaiset, jotka huhtikuussa 2025 julkaisemassaan yhteisessä lausunnossaan katsovat somealustojen olevan uhka yleiselle ja kansalliselle turvallisuudelle.[6]

Edellisiin tilastoihin viitaten on hämmästyttävää, että vielä ei ole ryhdytty selkeisiin ja tehokkaisiin toimenpiteisiin someyhtiöiden vastuun painottamiseksi - ei Suomessa eikä EU:ssa. Komission ehdotukseen tulisi lisätä seuraamus: mikäli komission ehdotuksen mukaisessa riskiarviossa todetaan, että tarkasteltavalla alustalla liikkuu riskirajan ylittävä määrä CSA-materiaalia eikä palveluntarjoaja ole tarvittavissa määrin huolehtinut käyttäjien iän todentamisesta, tulee asianomainen EU-viranomainen valtuuttaa asettamaan lasten oikeuksia räikeästi rikkova alusta käyttökieltoon.

Jos korkeariskistä alustaa ei ole olemassa, ei myöskään CSA-materiaalia pääse alustalla enää syntymään eikä sitä voida enää helposti jakaa. Tämä olisi luonnollisesti menetys alustaa vastuullisesti käyttäville, mutta palvelutarjoajilla on lukuisia mahdollisuuksia tehdä alustoistaan lapsille turvallisempia, ja lasten oikeuksien tulee ajaa tässä suuren yleisön viihdyttämisen edelle. Millään muulla yritystoiminnan alalla ei ole mahdollista olla näin piittaamaton lasten oikeuksista.

KOMISSION EHDOTUKSESSA TARKENNETTAVIA OSUUKSIA

Kannatamme Teknologiateollisuus ry:n ehdotuksia tarkennettuina, että asetusehdotukseen tulee sisällyttää:

- Sovelluspalveluiden tarjoajien tulee hyödyntää ikään sopivan suunnittelun periaatteita ja oletusasetuksia, jotka minimoivat tietojen keräämisen käyttäjiltä, tukevat turvallista vuorovaikutusta alustoilla ja suojaavat haitalliselta sisällöltä ja vuorovaikutukselta, seksuaaliselta hyväksikäytöltä ja manipuloinnilta.

- Alustoille tulee asettaa velvoittavia suunnitteluperiaatteita. Komissio on jo laatinut strategian (European strategy for a Better Internet for Kids, BIK+) sekä ikätasolle sopivan palvelusuunnittelun periaatteet ja laatinut pyynnön eurooppalaisen standardin kehittämiseksi verkkoikävarmennukselle vuoteen 2024 mennessä. Tähän tarkoitukseen soveltuva käyttäjien tunnistaminen tulee myös mahdolliseksi EU:n digitaalisen identiteetin (eIDAS 2.0) avulla vuoden aikana.

- Sovelluskauppojen tarjoajien, jotka on digitaalisten markkinoiden asetuksen (DMA) mukaisesti nimetty “portinvartijoiksi”, on ryhdyttävä toimenpiteisiin estääkseen tunnistettuja alaikäisiä käyttäjiä lataamasta tai asentamasta sovelluksia, joiden kehittäjä on ilmoittanut sovelluksen olevan sopimaton lapsille tai joissa sovelluksella on sisältöluokitus.

---

6 https://www.theguardian.com/media/2025/apr/12/uk-police-chiefs-call-for-ban-on-social-media-for-under-16s

- CSAM-tunnistamiseen käytettävän teknologian etukäteistarkastukset ja valtuutusprosessi: palveluntarjoajien tulee pyytää toimivaltaiselta viranomaiselta ennakkolupa ennen uusien CSAM-etsintäteknologioiden käyttöönottoa alustoilla. Tällainen prosessi on välttämätön, jotta voidaan varmentua yksityisyydensuojan ja viestisalaisuuden tarpeellisesta, oikeamittaisesta ja huolellisesta turvaamisesta.

- Haitallisten havaintojen käyttäjäpohjainen turvallisuusraportointi palvelujen ylläpitäjille. Käyttäjille tulee olla helposti saatavilla oleva tapa raportoida epäasiallisesta sisällöstä tai kommunikaatiosta.

- Yllä mainitut toimet tulee sisällyttää ehdotukseen tehokkaan riskiperusteisen ratkaisun varmistamiseksi. On välttämätöntä, että periaatteet muunnetaan teknisesti toteutettaviksi siten, että ikään sopiva suojelu, yksityisyyden ja tiedon sekä palvelujen saatavuus varmistetaan tasapainoisesti. Ikätasoon sopivan palvelusuunnittelun velvoite tulee sisältyä lakiehdotukseen ja komissiolle delegoitu oikeus antaa asiasta tarkempaa, viestintäpalveluiden tarjoajien kanssa suunniteltuja vaatimuksia sisältävää sääntelyä.

- Verkkohoukuttelun torjunnan osalta vuonna 2024 jatkettua tilapäistäpoikkeusta (vuoteen 2026) sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin tiettyihin säännöksiin tulee jatkaa pysyvästi, jotta palveluntarjoajat voivat jatkaa ko. materiaalin vapaaehtoista tunnistamista ja raportoimista.

- Lopullisessa asetuksessa tulee säätää asianmukaisista poikkeuksista sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviin (ePD), jotta viestintäpalveluiden tarjoajat voivat estää, havaita, poistaa ja raportoida lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia tapauksia ilman, että ne ovat riippuvaisia tunnistamismääräyksistä. Moni palveluntarjoaja hyödyntää nytkin omia teknologisia ratkaisujaan tunnistaakseen ja seuloakseen tällaista aineistoa palveluissaan. Ilman tällaista mahdollistavaa CSAM-asetusta vapaaehtoinenkin aineiston tunnistaminen ja poistaminen on mahdotonta, koska tämän aineiston käsittely on lainvastaista ilman lakiin perustuvaa oikeutta. Tunnistamismenetelmät tulee kuitenkin etukäteishyväksyttää EU-viranomaisella.

- EU:n komission tulee jatkaa neuvotteluja Yhdysvaltain viranomaisten kanssa kummankin oikeudenkäyttöpiirin lakien ristiriitojen välttämiseksi CSAM:n raportoinnin ja jakelun osalta, sillä kompromissiehdotus ei mahdollista tähän liittyvien ongelmien ratkaisemista. Yhdysvalloissa toimivien yritysten on nykyään lakisääteisesti raportoitava National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC) -keskukselle lasten verkkoperustaiseen hyväksikäyttöön liittyvistä havainnoistaan. Ennen EU-lain hyväksymistä tulisi varmistaa, että yritykset voivat jatkaa raportointia NCMEC:lle.

- Asetuksen vaikutuspiirin ulkopuolisia keskeisiä keinoja ovat:

    - Käyttäjäkoulutus, digitaalisen lukutaidon kehittäminen sekä mahdollistaa huoltajien valvonta.

    - Rikoksentekijöiden vastuuseen saattaminen edellyttää jo olemassa olevien esitutkintatoimivaltuuksien ja -resurssien asianmukaista kohdentamista sekä

syyttäjien ja tuomioistuimien kyvykkyyksien vahvistamista hankalien ja kansainvälisiä ulottuvuuksia sisältävien rikosasioiden huolelliseen käsittelyyn sekä rikosprosessin hallinnolliseen tehostamiseen. Esimerkkinä tehokkaista toimista ovat muun muassa tullin suorittamat pimeän verkon laittomiin huumausainekauppapaikkoihin suorittamat esitutkinta, palveluiden haltuunotto ja tekijöiden kiinni ottaminen.

- Lapsen lähestymistä seksuaalisessa tarkoituksessa koskevan rikos- ja poliisilain muuttaminen siten, että poliisilla olisi oikeus lähestyä henkilöä peiteidentiteetin keinoin eikä tilannetta pidettäisi todellisen uhrin (lapsen) puuttuessa sellaisena, että tekijä ei olisi syyllistynyt lainkaan rikokseen (vrt. esim. Viro, jossa poliisi on verkon peiteidentiteetin avulla käsityksemme mukaan toteuttanut rikosvastuuta tehokkaasti).

TARVE VAATIMUKSELLE NOPEAAN REAGOINTIIN CSAM:N POISTAMISEKSI ON KRIITTISTÄ

On arvioitu, että maailmanlaajuisesti julkaistaan kaksi CSAMia sisältävää kuvaa/videota sekunnissa.[7] Niin somejäteillä kuin pornoalustoilla ei ole tähän mennessä ollut suurta tahtotilaa ongelman ratkaisemiseksi. Palvelutarjoajien reagointiaika CSAMin poistamiseen on välinpitämätöntä ja hidasta.

Suojellaan lapsia ry:n raportin mukaan prosessi CSAM-löytämisilmoituksesta sen poistamiseen saattaa pahimmassa tapauksessa kestää useampi kuukausi. Sextortion-tapauksissa palvelutarjoajien reagointiaika on keskimäärin kuukauden.[8]

Komission ehdotukseen tulee sisällyttää:

- Uhrien asemaa kunnioittava palveluntarjoajille asetettu velvoite reagoida tarpeeksi lyhyessä aikarajassa CSAM-raportteihin ja lopulta poistaa mahdollinen CSA-materiaali.

- Komissiolle oikeus sulkea alusta määräajaksi, mikäli palvelutarjoaja suhtautuu piittaamattomasti, laiminlyö tai toistuvasti myöhästyy yo. velvoitteista.

LASTEN ALTISTUMINEN CSA-MATERIAALILLE

CSA-materiaalia on laajalti ja helposti saatavilla sosiaalisen median alustoilla ja pornosivustoilla. Lapsen altistuminen seksuaalirikokselle on traumatisoivaa ja sillä on monitahoisia ja usein läpi elämän kestäviä vaikutuksia. Rikokselle altistuu niin CSAMissa kuvattu lapsi, jota kohtaan rikos uusiutuu joka kerran kun kuva/video jaetaan, kuin myös kuvaa/videota todistamaan joutunut lapsi.

---

[7] https://eurochild.org/news/last-call-protect-children-from-online-sexual-exploitation/
[8] Trends in Financial Sextortion
https://info.thorn.org/hubfs/Research/Thorn_TrendsInFinancialSextortion_June2024.pdf

Suojellaan lapsia ry:n raportin[9] mukaan lapset päätyvät helposti todistamaan CSA-materiaalia: lapseen kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa sisältävää materiaalia on joutunut todistamaan 30% alle 13-vuotiaista ja 70% alle 18-vuotiaista.

SUOMELLA ON VELVOLLISUUS RYHTYÄ PIKAISIIN TOIMIIN

Riippumatta siitä kuinka EU:n komission ehdotus etenee, CSAM:n Suomessa lapsille ja nuorille aiheuttama haitta ja vahinko ilmenee jo sellaisessa mittakaavassa, että Suomella on velvoite ryhtyä tarpeellisiin toimiin CSAM:ssa kuvattuja lapsia suojellakseen sekä myös suojellakseen lapsia joutumasta todistamaan kyseistä materiaalia.

Suomea velvoittavat:

- Suomen perustuslaki
- Suomen lastensuojelulaki
- Suomen valtiona hyväksymä YK:n lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimus *sekä* YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen toimeenpanoa valvovan komitean antama laajaa yleiskommentti nro 25 (2021) digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista *sekä* komitean yleiskommentti nro 16 (2013) lainsäädännöstä keskeisenä välineenä varmistettaessa, ettei liikeyritysten toiminta haittaa tai loukkaa lapsen oikeuksia

***

Helsingissä 2.5.2025

Riikka Ihamuotila, perustaja ja hallituksen jäsen
Digirauha ry

[9] Tech Platforms Used by Online Sexual Abuse Offenders
https://bd9606b6-40f8-4128-b03a-9282bdcfff0f.usrfiles.com/ugd/bd9606_0d8ae7365a8f4bfc977d8e7aeb2a1e1a.pdf